

30 σημαντικές Ολοκαύτωμα

Media: LIFO

Page: 25,30-31

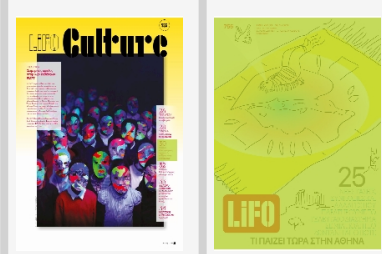
Published at: 26-01-2023

Author:

Surface: 1127.18
cm²

Circulation: 0

Subjects:

30
ΒΙΒΛΙΟ
Δέκα πρόσφατες
σημαντικές
εκδόσεις για το
Ολοκαύτωμα

Βιβλίο

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΤΙΝΑ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ

01

Δέκα πρόσφατες σημαντικές εκδόσεις για το Ολοκαύτωμα

Μια επιλογή από τις πρόσφατες εκδόσεις, συγκεκριμένα των τριών τελευταίων ετών, που διαχειρίζονται την τραυματική μνήμη της Σοά, από μυθιστορήματα έως δοκίμια και εφηβικά αναγνώσματα, με αφορμή την Ημέρα Μνήμης των Θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

01
ΒΑΣΙΛΙ ΓΚΡΟΣΜΑΝ
Η κόλαση της Τρεμπλίνκα
Μτφρ.: Αλεξάνδρα Ιωαννίδου
Εκδόσεις Άγρα

Ένα από τα πιο συγκλονιστικά βιβλία που έχει κυκλοφορήσει η Άγρα αναφορικά με το Ολοκαύτωμα, εκτός από το *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος* του Πρίμο Λέβι και το *Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση* του Ζαν Αμερί, είναι το συγκλονιστικό αυτό βιβλίο του Βασίλι Γκρόσμαν. Πρόκειται για την προσωπική μαρτυρία του Ρώσου πολεμικού ανταποκριτή και συγγραφέα από το στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα όπου κατέφθασε μαζί με τον ρωσικό στρατό το 1944, καταγράφοντας, με κάθε λεπτομέρεια, τι είδε και ήταν πέρα από κάθε λογική: καμένα παιχνίδια μαωρών που εξοντώθηκαν, προσωπικά αντικείμενα των ανθρώπων που είχαν σταλεί μαζικά στα κρεματορία, υπολείμματα από αυτό το αδιανόητο εργοστάσιο θανάτου. Η επιτόπια έρευνα του Γκρόσμαν συνοδεύεται από μαρτυρίες επιστώντων, αν και αυτό που συγκλονίζει είναι ότι η οργή του καταργεί την όποια ψυχραμη δημοσιογραφική αντίδραση και γίνεται ένα οδοντηρά ποιητικό κείμενο, όπως τον Λέβι, μια κατάθεση μίσους εναντίον της γερμανικής αγριότητας που κατήγγιζε τα ίδια τα όρια του ανθρώπου. Η έκδοση συνοδεύεται από ένα καιρίο σχολιαστικό κείμενο της μεταφράστριας Αλεξάνδρας Ιωαννίδου και σίγουρα συνιστά μία από τις πιο ζωντανές και άμεσες μαρτυρίες από το στρατόπεδο εξόντωσης της Τρεμπλίνκα όπου βρέθηκε ο Γκρόσμαν ακριβώς στη λήξη του πολέμου, εκτός από αυτό του Μαϊντάνεκ.

ντρώνεται στον κινηματογράφο, ελληνικό και ξένο. Η συγγραφέας εξετάζει αναλυτικά την παρουσία του Εβραίου ή τη διαμονοποίηση του ως του Άλλου και την παρουσία του εβραϊκού στοιχείου στη λογοτεχνία, π.χ. στο *Τέλος της μικρής μας πόλης* του Δημήτρη Χατζηή ή σε διηγήματα και ποιήματα του Γιώργου Ιωάννου. Ρίχνει, επίσης, φως στην κατασκευή του κυρίαρχου αρνητικού στερεοτύπου που διαπερνούσε τις αφηγήσεις και είχε ως αποτέλεσμα την οργάνωση της γενοκτονίας από έναν «από τους πιο πολιτισμένους λαούς στην Ευρώπη». Επιπλέον δίνει έμφαση στην ιστορική μνήμη, γιατί του να αφήσουμε πίσω μας την Ιστορία απλά σημαίνει να εξαλείψουμε την αμαρτία της μαζικής εξόντωσης των Εβραίων σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρώπης, ακόμα και στην Ελλάδα, όπου, με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη, εξοντώθηκε σχεδόν όλος ο εβραϊκός πληθυσμός, ενώ ακόμα και σήμερα είναι έντονα τα φαινόμενα του αντισιμιτισμού που εξετάζει η Αμπατζοπούλου αναλυτικά σε αυτή την αξιοσημείωτη μελέτη.

η περιγραφή της εβραϊκής φτωχογειτονιάς στο «Μπαϊνώ στο 151», με τα άδεια εβραϊκά σπίτια μετά τη μαζική επέλαση των Γερμανών. Όπως γράφει και ο επιμελητής Αχιλλέας Φωτάκης στην εισαγωγή: «Σε μια εποχή επιθετικής προσκόλλησης σε ταυτότητες και τράυματα, η γραφή του Πετρόπουλου είναι λυτρωτική».

04
ΓΙΤΣΑΚ ΚΑΤΣΕΛΕΣΟΝ
Το όσμο του σφαγιασμένου εβραϊκού λαού
Μτφρ.: Κώστας Βραχνός
Εκδόσεις Loggia

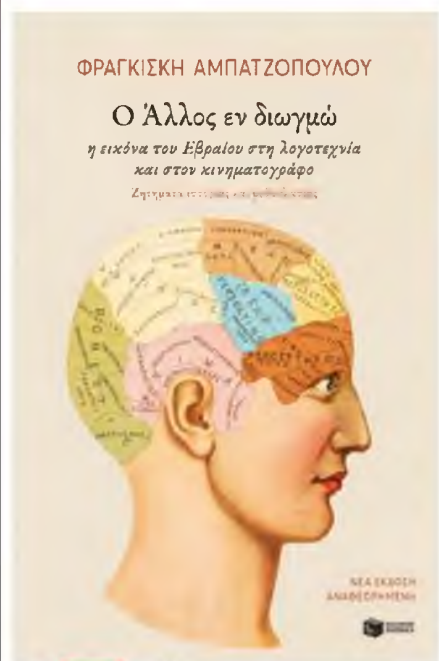
Το σημαντικότερο επικό ποίημα που γράφτηκε κατά τη μαζική εξόντωση των Εβραίων υπό τις σκληρότερες συνθήκες διασώθηκε με εντελώς μυθιστορηματικό τρόπο μέσα από τις χειρόγραφες μεταγραφές του σε μικρούς χαμμόκοι στο πάρκο της πόλης Βιτέλ ή στο χερούλι μιας βαλίτσας, με τον ίδιο τον συγγραφέα του να πέφτει θύμα τον ναζί στο στρατόπεδο του Άουσβιτς, μαζί με τον μεγάλο του γιο Τοβί. Ο ποιητής έχει απόλυτη επίγνωση ότι στους στίχους του και τις πλάτες του φέρει το βάρος του εβραϊκού λαού, γι' αυτό, όπως μας πληροφορεί ο Σταύρος Ζουμπουλάκης στο επίμετρο του βιβλίου, είχε θέσει δύο όρους για τη δημοσίευση του Άσματος στη «διαθήκη» του: να δημοσιευτεί μετά το τέλος του πολέμου σε δεκαπέντε μέρες και σε αντίστοιχες συνέχειες στον Τύπο. Την ιταλική έκδοση του Άσματος είχε προλογίσει ο Πρίμο Λέβι, λέγοντας πως «τούτο το βιβλίο δεν συγκρίνεται με κανένα άλλο έργο στην ιστορία της παγκόσμιας λογοτεχνίας, είναι η ιστορία ενός ετοιμοθάνατου (...) που γράφει και τραγουδάει καταμεσής της σφαγής». Το αντίστοιχο βάρος της απόδοσης στα ελληνικά ανέλαβε και έφερε εις πέρας ο Κώστας Βραχνός, ο οποίος στο σημείωμά του αναφέρει πως η δυσκολία του δεν έγκειται μόνο στις ιδιαιτερότητες του «διώματος» όπου αυτό γράφτηκε ή, επιπροσθέτως στην ομοιοκαταληξία του, όσο στη «μεθοριακότητα» του –για να θυμηθούμε τον Γκέρσομ Σόλεμ–, καθώς έχουμε να κάνουμε με «θρήνο» («eykhe-lid» θρηνοδία, κατά τους παλαιοδιαθηκικούς Θρήνους του Ιερεμία), με μια γλώσσα στο όριο, γλώσσα του ίδιου του ορίου, κ' έναν θρήνο, μια κραυγή, μια κατακραυγή, ένα κλάμα («μνημιώδες μοιρολόι» το αποκάλεσε ο Ντέβιντ Τζ. Ρόκιντ), μια ιερειμίδα που δεν μπορούν ν' αποδοθούν «πιστά», πόσο μάλλον κατά λέξη».

03
ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Για τους Εβραίους της Σαλονίκης
Εκδόσεις Κασόβ

Ο γνωστός μελετητής της άγραφης λαογραφικής θεματικής, των αθέατων πρακτικών που η κυρίαρχη ιστοριογραφία έθεσε στο περιθώριο, ήταν λογικό, κάποια στιγμή, να φτάσει στην ιστορία των διακόμενων Εβραίων. Τα κείμενα του Πετρόπουλου για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, τα οποία περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο, αναδεικνύουν διάφορα λαογραφικά στοιχεία για τις συνθήκες και τα αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν, για τον αδιανόητο αντισιμιτισμό που οδήγησε ακόμα και σε τυμβωρυχία στο ισραηλιτικό νεκροταφείο, όπου οι κυνηγοί έψαχναν για χρυσά δόντια και άλλα αντικείμενα. Άκρωξ ενδιαφέρουσες οι πιο προσωπικές βιοματικές αναφορές του συγγραφέα από τις ωραίες μέρες που πέρασε με τα εβραϊοπαιδα στη συμπρωτεύουσα και από τον τρομακτικό διωγμό τους που ακολούθησε. Ανατριχιαστικές και οι αναφορές του στην εβραϊοφοβία που καλλιεργούνταν μέσα από λαϊκά κείμενα και παραμύθια, όπως αυτά που έλεγαν οι μανάδες στα παιδιά, ότι οι Εβραίοι θα τα πάρουν και θα τα βάλλουν σε βερέλια με καρφιά! Τρομερή

02
ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ
Ο Άλλος εν διωγμώ
Εκδόσεις Πατάκη

Πρόκειται για την εμπλουτισμένη με νέα κεφάλαια έκδοση της σπουδαιάς μελέτης της γνωστής νεοελληνίστριας, η οποία έχει τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο Γραμμάτων, που πλέον συνιστά σημείο αναφοράς για τις σχετικές σπουδές. Το έργο της Αμπατζοπούλου μελετά την εικόνα των Εβραίων στις κυρίαρχες αφηγήσεις και την καθιέρωση σχετικών στερεοτύπων που επέδρασαν στην εικόνα που έχουμε για την εβραϊκή ταυτότητα. Αν η πρώτη έκδοση έδινε έμφαση στην περιγραφή των εικόνων που σχηματίζουμε μέσα από κείμενα της λογοτεχνίας, η νεότερη και αναθεωρημένη επικε-

02

03

03

Βιβλίο

05

DAVID G. MARWELL
Μένγκελε - Το αληθινό πρόσωπο του «άγγελου του θανάτου»
Μτφρ.: Θεοδώρα Δαρβίρη
Εκδόσεις Gutenberg

Ανάμεσα στα βιβλία της σειράς του Gutenberg που αφορούν την περίοδο και το πρόσωπο του Χίτλερ αναμφίβολα ξεχωρίζει η πρόσφατη βιογραφία για τον πιο σατανικό εκπρόσωπο της χιτλερικής εξόντωσης, τον λεγόμενο «άγγελο του θανάτου», τον πιο διαβόητο «επιστήμονα»-εγκληματία όλων των εποχών. Ο άνθρωπος που, όπως γράφει ο συγγραφέας στο βιβλίο, πέρασε ατελείωτες μέρες και νύχτες ξεδιαλώνοντας τις νέες αφίξεις στη ράμπα εισόδου του Άουσβιτς II-Μπιρκενάου, αποφασίζοντας για την τύχη των Εβραίων που στέλνονταν μαζικά στους θαλάμους αερίων, θεωρείται πλέον ένα από τα πιο σκοτεινά πρόσωπα της παγκόσμιας ιστορίας. Είναι, άλλωστε, γνωστό ότι από τα πιο απεχθή του εγκλήματα ήταν ταπεινά του σε παιδιά, ειδικά στα δίδυμα. Οι ιστορίες γύρω από το όνομά του πολλαπλασιάστηκαν ύστερα από την περίεργη εξαφάνισή του και η κατάληξή του στη Λατινική Αμερική κάνει την αναζήτησή του να φαντάζει σαν ένα καλογραμμένο αστυνομικό. Κάπως έτσι είναι γραμμένο το κατά τα άλλα άκρως τεκμηριωμένο βιβλίο μέσα από νέα, αποκαρκτηρισμένα έγγραφα που ήρθαν στο φως από τον ίδιο τον Marwell, ο οποίος, ως επικεφαλής ερευνητής του υποουργείου Δικαιοσύνης, συνέβαλε στη δίωξη των ναζί στην Αμερική, ενώ διετέλεσε και διευθυντής του Κέντρου Τεκμηρίωσης Βερολίνου (BDC), όπου φυλάσσονται τα αρχεία των μελών του ναζιστικού κόμματος.

06

ANNA-MARIA ΔΡΟΥΜΠΟΥΚΗ
Μια ατελείωτη διαπραγμάτευση - Η ανασυγκρότηση των ελληνικών εβραϊκών κοινοτήτων και οι γερμανικές αποζημιώσεις, 1945-1961
Εκδόσεις Ποταμός

Πόσο εύκολο ήταν για τους επιζώντες Εβραίους, που κατάφεραν να επανέλθουν στην Ελλάδα, να ανακτήσουν τις χαμένες περιουσίες τους, ακόμα και να επιστρέψουν στο ίδιο τους το σπίτι; Της έκδοσης της Δρουμπούκη είχε προηγηθεί η άκρως ενδιαφέρουσα μελέτη του Λέοντος Ναρ για τη «μετέωρη επιστροφή των Ελλήνων Εβραίων στον γενέθλιο τόπο» (εκδόσεις Πόλις), όπου επίσης αναλύεται ολος ο αγώνας των Εβραίων για την ανάκτηση των χαμένων τους περιουσιών και την επανένταξή τους στη ζωή της πόλης. Στο συγκεκριμένο έργο η Δρουμπούκη δεν μιλάει μόνο για τον προβληματικό ρόλο του ελληνικού κράτους, το οποίο σε καμία περίπτωση δεν βοήθησε την επανένταξη, ενώ αποδείχθηκε ανίκανο να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων, αλλά και για το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων προς τα θύματα της Σοά. Μαθαίνουμε έτσι τη μορφή που έλαβαν οι πολιτείες αυτοί αγώνες, τον ρόλο που διαδραμά-

τίσαν οι Ισραηλιτικές Κοινότητες της Ελλάδας και το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο καθώς και οι διεθνείς οργανισμοί που συνέβαλαν στις πολυετείς διαπραγματεύσεις. Πρόκειται για ένα βιβλίο που, όπως το αντίστοιχο του Ναρ, εξετάζει ενδελεχώς το θέμα των διαπραγματεύσεων και συμβάλλει στο να γίνουν περισσότερο γνωστές κάποιες πτυχές της ιστορίας των Εβραίων της Θεσσαλονίκης.

07

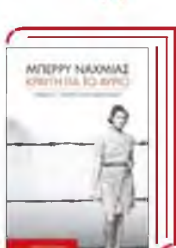
ΝΑΣΙΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
Τι είναι ένας κάμπος;
Εκδόσεις Πόλις

Κάποια στιγμή θα έπρεπε να γραφτεί ένα κείμενο για τον άκρως πρωτότυπο και ρηξικέλευθο τρόπο με τον οποίο οι Κύπριοι συγγραφείς διαχειρίζονται το ζήτημα της συλλογικής μνήμης ως αφορμή για μια καινοφανή και με μοντέρνες επινοήσεις μυθολογία. Πατί στο εξωτερικό μπορεί να μιλούν για τις αφηγήσεις ή το μυθιοτήρημα του τραύματος, αλλά στην Ελλάδα η σύγχρονη μεταπολιτευτική πραγματικότητα δεν έχει προκαλέσει αντίστοιχες, πλείστες περιπτώσεις. Στην περίπτωση όμως της Κύπριας Νάσιας Διονυσίου το ανοιχτό τραύμα της εξόντωσης και του εγκλεισμού επανέρχεται μέσα από ημερολογιακές καταχωρήσεις, μυθολογικές αφηγήσεις αλλά και εσωτερικές σκέψεις της ίδιας της συγγραφέως που συνδέει άμεσα την κύρια ιστορία της με την αποστασιαστική ποιητικότητα του Πάουλ Τσέλαν και με την ιστορική καταγραφή μιας πραγματικής υπόθεσης που ήθελε τους Εβραίους να παραμένουν έγκλειστοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Κύπρο. Όσο απίθανο και αν ακούγεται, οι Βρετανοί είχαν δημιουργήσει για τους πρώην έγκλειστους του Άουσβιτς -και όχι μόνο- νέα στρατόπεδα συγκέντρωσης σε κάμπους στη Δεκέλεια της Κύπρου το 1947-1948 για να τους εμποδίσουν να μεταβούν στην Παλαιστίνη. Πρόκειται για μια ελάχιστα γνωστή ιστορία που η Νάσια Διονυσίου φέρνει στο προσκήνιο, μετασχηματίζοντάς την σε πρώτης τάξεως μυθολογικό υλικό και συνδέοντας νοερά τους Εβραίους της Κεντρικής Ευρώπης με τους Κύπριους από τα Βαρώσια που ζουν σε αντίστοιχες γκρίζες ζώνες, έχοντας χάσει τα πάντα, οντές πρόσφυγες και εγκλωβισμένοι στον ίδιο τους τον τόπο.

08

ΝΙΚΟΣ ΚΑΧΤΙΤΣΗΣ
Η ομορφάσχημη
Κίχλη

Είναι εντυπωσιακό να αναλογιστεί κανείς ότι ένας από τους πρώτους Ευρωπαίους συγγραφείς που μίλησαν για την τραυματική μνήμη του Ολοκαυτώματος είναι ο Νίκος Καχτίσης, και μάλιστα μέσα από την καταγινετική, σχεδόν παραληρηματική αφήγηση της αυστριακής καταγωγής Εβραίας ηρωίδας του, Γερτρούδης Στερν. Η ενσωμάτωση του τραύματος και η μετατροπή του σε μια ερωτική παραφορά και έναν παραληρηματικό μονόλογο εκ μέρους της ηρω-

δας εντυπωσιάζει με το αφηγηματικό της σθένος και τα ιδιότυπα λεκτικά της τερτίπια, ενώ δίνει μια άλλη διάσταση στις μυθιορηματικές αφηγήσεις που συνδέθηκαν με το τραύμα της Σοά. Η άκρως διαφοριστική έκδοση συνοδεύεται από επιστολές του Νίκου Καχτίτη και του Ε.Χ. Γονατά σχετικά με τη γραφή και τη γλώσσα της Ομορφάσχημη, από ένα καταποτιστικό κείμενο του Ηλία Πούρη με τίτλο «Τραύμα και μαρτυρία στην Ομορφάσχημη» αλλά και ένα κείμενο της εκδότριας Γιώτας Κριστέλη με τίτλο «Διαβάζοντας την Ομορφάσχημη μέσα από τις επιστολές».

09

ΜΠΕΡΡΥ ΝΑΧΜΙΑΣ
Κραυγή για το αύριο
Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Μία από τις ελάχιστες επιζηήσοες που κατάφεραν να επιστρέψουν στην Ελλάδα και να καταγράψουν την ακραία φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης, η Μπέρρυ Ναχμίας έχει συμβάλει τα μέγιστα με τη μαρτυρία της στη μνήμη του Ολοκαυτώματος, την οποία φροντίζουν να αναδεικνύουν με την ξεχωριστή, άκρως σημαντική ιστορική σειρά τους οι εκδόσεις Αλεξάνδρεια. Πρόκειται για την πρώτη γυναίκα που εξιστόρησε όσα φρικιαστικά συνέβησαν σε ένα από τα σκληρότερα στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Ιστορία, με τη μαρτυρία της να θεωρείται πλέον σημείο αναφοράς για την ιστορία της Σοά. Τη νέα, αναθεωρημένη έκδοση επιμελήθηκε η ιστορικός Οντέ Βαρόν-Βασάρ, η οποία υπογράφει και το εκτενές επίμητρο που αναδεικνύει την προσωπικότητα και τη δράση της Μπέρρυς Ναχμίας.

10

LUCY ALDINGTON
Κόκκινη μεταξωτή κορδέλα
Μτφρ.: Αργυρώ Πιπινή
Εκδόσεις Διόπτρα

Εκτός από τα graphic novels, που με πρωτεργάτη τον Άρτ Σπίγκελμαν και το «Μόουζ», απέδειξαν ότι μπορούν να συμβάλουν με τον πλέον παραστατικό τρόπο στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης της Σοά, σημαντικό ρόλο σε αυτό έχουν διαδραματίσει τα βιβλία εφηβικής λογοτεχνίας. Ακόμα και αν η εξιστόρηση της Άννας Φρανκ ξεφεύγει από τη συγκεκριμένη κατηγορία και απευθύνεται στο αναγνωστικό κοινό κάθε ηλικίας, καταδεικνύει την ύψιστη και διαχρονική δύναμη του λόγου μιας έφηβης. Αντίστοιχα, η ιστορία που αφηγείται η Λούσι Άλντινγκτον μέσα από την εξιστόρηση της κεντρικής της ηρωίδας, Έλλα, αναφέρεται σε ένα καθόλα πραγματικό γεγονός που είχε να κάνει με το ιδιόμορφο «ατελιέ» που είχε στήσει η σύζυγος του διευθυντή του Άουσβιτς μέσα στο στρατόπεδο και έχει ως πρωταγωνίστριες νέες γυναίκες. Εκεί είκοσι τρεις μοδιότερες έβραυν και μεταποιούσαν τις επίσημες τουαλέτες που φορούσαν οι γυναίκες των αξιωματικών και είχαν ως βάση τα υφάσματα που αφαιρούσαν από τις Εβραίες κρατούμενες κατά την είσοδό τους στο στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Πρόκειται για την πρώτη γυναίκα που εξιστόρησε όσα φρικιαστικά συνέβησαν σε ένα από τα σκληρότερα στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Ιστορία, με τη μαρτυρία της να θεωρείται πλέον σημείο αναφοράς για την ιστορία της Σοά.

ΜΠΕΡΡΥ ΝΑΧΜΙΑΣ